

AŞŞUR-EMŪQĪ ARŞİVİNDEN İKİ MEKTUP

TWO LETTERS FROM ARCHIVE OF AŞŞUR-EMŪQĪ

Murat ÇAYIR*

Makale Bilgisi

Başvuru: 27.11.2019

Kabul: 04.02.2020

Article Info

Received: November 27, 2019

Accepted: February 04, 2020

Özet

Eski Anadolu tarihi hakkında bilgi veren en eski yazılı kaynaklar Kültepe tabletleridir. Asurlu ve Anadolu tüccarların kişisel arşivlerinde ele geçen bu belgeler arasında büyük bir grubu iş mektupları oluşturmaktadır. Bunlar sayesinde tüccarların ticarî faaliyetleri ve aile ilişkileri hakkında önemli bilgiler öğreniyoruz.

Çalışmamızda, Asurlu tüccar Aşşur-emūqī'nin arşivinden, ailesi ve ticarî ilişkileri ile ilgili dikkat çekici bilgilerin kaydedildiği iki yeni mektubu tanıtacağız.

Anahtar Kelimeler: *Asur Ticaret Kolonileri Devri, Kültepe Tabletleri, Eski Asurca.*

Abstract

Kültepe tablets are the oldest written sources giving information about the ancient Anatolian history. A large group of business letters were found among these documents obtained in the personal archives of Assyrian and Anatolian merchants. Thanks to these, we learn important information about traders' commercial activities and family relationships.

In our study, we will introduce two new letters from the archives of the Assyrian merchant Aşşur-emūqī, in which remarkable information about his family and commercial relations are recorded.

Key Words: *Assyrian Trade Colony Period, Kültepe Tablets, Old Assyrian.*

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Anabilim Dalı; mcayir@ankara.edu.tr.

Kültepe-Kaniş kazılarında Akadça'nın Eski Asur lehçesinde yazılmış 23 binin üzerinde çivi yazılı tablet ele geçmiştir. Bunların çoğunluğunu tüccar ailelerinin arşivlerinde bulunan ticarî yazışmalar oluşturmaktadır. Bu belgeler sayesinde, Asur Ticaret Kolonileri Devri'nde Asur-Anadolu arasında ticaret yapan tüccarların aile ilişkileri ve ticarî faaliyetleri hakkında önemli bilgiler ediniyoruz.

1953 yılı kazılarında, 189 tablet ve zarf gün ışığına çıkarılmıştır. Bu belgelerin büyük çoğunluğunun Aşşur-emūqī adlı Asurlu tüccara ait oldukları tespit edilmiştir. Anadolulu tüccar Şarnikan'a ait 5 tablettten oluşan küçük bir arşiv de tabletler arasında bulunmaktadır.¹

Aşşur-emūqī arşivinin çoğunluğu iş mektupları ve çeşitli ticari kayıtlardan oluşmaktadır. Bu arşivden bazı belgeler daha önce çeşitli yerlerde yayınlanmıştır.²

Çalışmamızda Aşşur-emūqī ve kardeşleri arasında yazılmış, ticarî ve ailevî ilişkileriyle ilgili daha önce yayınlanmamış iki mektubu tanıtacağız.

Kt. e/k 10

(7.5 x 5.4 x 2.1 cm.)

İbbi-İštar ve Šāt-Ana, Aşşur-emūqī, Šuli ve Ah-šalim'e yazdıkları mektupta, onların temsilcisi Laqībum'a yanlarında bulunduğu süre içerisinde göz kulak olacaklarını; iş yaptıkları diğer meslektaşlarıyla kendilerinin görüşmeleri gerektiğini; babaları hayattayken ticari ilişkilerinin ne durumda olduğunu bildirmektedirler. Ayrıca bazı inşaat malzemelerinin durumu hakkında da bilgi vermektedirler.

1	<i>a-na A-šūr-e-mu-qi</i>
2	<i>Šu-li ù Ah-ša-lim qi-bi₄-ma</i>
3	<i>um-ma I-bi-İštar</i>
4	<i>ú Ša-ta-na-ma</i>
5	<i>a-na-kam / Lá-qi-bu-um</i>
6	<i>5 ma-na KÙ.BABBAR il₅-qé</i>
7	<i>e-du-um / šu-ut / e-kà-al</i>
8	<i>ú i-ša-ti / ni-nu / ga-ma-li-šu</i>

¹ Bu arşiv tarafımızdan yayınlanmıştır (M. Çayır 2004, s.45-57).

² İ. Esen 1994, s.34-49; İ. Esen 2001, s.194-207, İ. Esen 2002, s.257-264; M. Çayır 2008, s. 167-173.

	9	<i>ni-da-ga-al / a-na</i>
	10	<i>ša ki ku-nu-tí / a-na ep-ra-tí-ni</i>
	11	<i>ni-ta-lá-ak-ma</i>
	12	<i>Lá-qí-bu-um ta-da-nam</i>
	13	<i>lá i-mu-ú-ni-a-tí</i>
	14	<i>ša-am-ša-at pá-ni al-qí-šu-nu</i>
	15	<i>tí-dí-a / a-tù-nu-ma ni-sa-hu-ur</i>
K.	16	<i>a-kà-al-tám / lá iš-té-en₆</i>
	17	<i>ú-lá ší-na / 30</i>
Ay.	18	<i>a-kà-al-tim</i>
	19	<i>tí-dí-a / a-tù-nu</i>
	20	<i>i-bu-lu-uṭ / a-bi₄-ku-nu</i>
	21	<i>1 GÍN KÙ.BABBAR / ú-lá ni-pu-uš</i>
	22	<i>a-dí-ni lá mì-ma</i>
	23	<i>sí-pá-ra-am / a-na</i>
	24	<i>ša-pá-ar-tí-im</i>
	25	<i>lu ni-dí-ma / pu-ru / É</i>
	26	<i>a-bi₄-ni / lu ni-iš-ku-un</i>
	27	<i>a-na ša ki ku-nu-tí</i>
	28	<i>šu-up-ra-ni-ma</i>
	29	<i>a-na ib-ra-tí-ni</i>
	30	<i>lá ú-nu-hu-ni-a-tí</i>
	31	<i>ṭup (met. ru)-ba-am / il₅-pu-ta</i>
	32	<i>2 gu₅-šu-ri GAL il₅-ta-qí</i>
K.	33	<i>um-ma šu-ut-ma a-na</i>
Sk.	34	<i>gu₅-šu-ri / lá ha-ma-tù</i>
	35	<i>ša li-bi₄-tum ù qá-nu-ú</i>
	36	<i>ta-ad-nu-ni / a-tù-nu / a-ma-kam</i>
	37	<i>ma-lá-ku-nu</i>

¹⁻⁴⁾ Aşşur-emūqī, Şuli ve Ah-şalim'e söyle, İbbi-İştar ve Şāt-Ana şöyle söyler: ⁵⁻⁶⁾ Burada Laqıbum 5 mina gümüşü aldı. O tek başına, yiyecek ve içecek. Biz ona göz kulak olacağız. ⁹⁻¹³⁾ Sizin vekilimize (ve) meslektaşlarımıza biz gittik ve Laqıbum (gümüşü) bize vermeyi istemedi. ¹⁴⁾ İlk (gelen) güneş kurslarını aldım. Bunu (elbette) sizler biliyorsunuz. ¹⁵⁾ Biz bekleyeceğiz. ¹⁶⁻¹⁸⁾ Ekmeklerin 1 veya 2 değil 30 tane (olduğunu)

biliyorsunuz.¹⁹⁻²¹⁾ Babanız hayattayken 1 Şeşel gümüş (bile) kâr etmedik.²²⁻
²⁶⁾ Őimdiye kadar, herhangi bir bronz eşyayı tabii ki rehin bırakmadık,
 böylelikle babamızın evinin onurunu koruduk.²⁷⁻²⁸⁾ Bizi temsilcinize
 gönderin! Meslektaşlarımız için bizi rahatsız etmeyecekler (etmesinler)!
 Belgeyi kaydettiler. (Evin yapımında kullanılacak) 2 büyük kiriş o aldı. O
 şöyle söyledi: ‘Kirişler için aceleye gerek yok! Verilmiş kerpiç tuğla ve
 kamaşlar (konusu) orada size bağlıdır.’

Açıklamalar:

St. 7: *e-du-um: ēdu:* “tek başına, yalnız”, CAD E, s.36 v.d.; CDA, s. 438.

St. 14: *ša-am-ša-at pá-ni: šamšātu* “güneş kursu”. M.T. Larsen, Kt. 94/k
 1116:25’te geçen *x x-tí* ifadesinin 5 UD-*tí* (*šamšati*) olarak okunabileceğini ve
 kelimenin “güneş kursu” olabileceğini belirtmiştir.³ Bu okunuşu da dikkate
 alırsak, *šamšātu*’nun Kültepe tabletlerinde ikinci defa geçtiğini görüyoruz. Bu
 kelime geç devirlere ait metinlerde tanrılara sunulan kurbanların bir sembolü
 olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴

St. 25-26: *pu-ru..... ni-iš-ku-un: puram šakānum:* CDA s. 279’da
 “kötüye kullanmak, suiistimal etmek” anlamı verilen bu ifade Eski Asurca
 metinlerde “iftira atmak, şerefini lekelemek” anlamında da kullanılmıştır.

St. 34: *gus-šu-ri:* Alanımızla ilgili sözlüklerde “kiriş, tomruk, ev
 yapımında kullanılan ağaç gövdesi” gibi anlamlar verilen *gušūru* kelimesine
 buradan başka AAA 1, 1:9’da da rastlanmaktadır.⁵

Kt. e/k 81

(6.7 x 5.2 x 2.9 cm.)

Aššur-emūqī, kardeşleri Őuli, Dadiya ve Ah-šalim’e yazdığı mektupta,
 yüklü miktarlardaki kalay ve kumaşı Aššur-imitti ve Laqīb’in kendilerine
 getireceğini belirtmektedir. Aššur-emūqī muhataplarından, mühürlü kalay ve
 kumaşları gümüşe çevirmelerini ve gerekli ödemeleri yapmalarını
 istemektedir.

³ M.T. Larsen 2013, s. 67.

⁴ CAD Š/I, s. 332 v.d.

⁵⁸⁾ *a-šu-mi* ⁹⁾ *gus-šu-ri / ša ta-áš-pu-ra-ni*

Öy.	1	<i>um-ma A-šūr-e-mu-qí-ma</i>
	2	<i>a-na Šu-lí Da-dí-a ù Ah-ša-lim</i>
	3	<i>qí-bi-ma 5 GÚ AN.NA</i>
	4	<i>ù it-ra-sú-um ku-nu-ki</i>
	5	<i>ša a-lim^{ki} 2 me-at TÙG.HÍ.A ku-nu-ki</i>
	6	<i>qá-dum ša li-wi-[tim]</i>
	7	<i>10 ANŠE. HÍ. A ša-lá-mì mì-ma</i>
	8	<i>a-nim A-šūr-i-mì-tí ù Lá-qí-ib</i>
	9	<i>i-ra-dí-ú-ni-ku-nu-tí a-hu-ú-a a-tù-nu</i>
	10	<i>a-dí a-lá-ki-a AN.NA-ki</i>
	11	<i>i-na ku-nu-ki a-li-bi-ší</i>
	12	<i>TÙG.HÍ. A / a-na KÙ.BABBAR</i>
	13	<i>ta-e-ra / TÙG.HÍ.A 5.TA</i>
	14	<i>a-na A-šūr-i-mì-tí ú</i>
K.	15	^d UTU-tap-pá-a-i GAL na-ší-ú
	16	<i>li-ta-dí-nu [x x] 5 TÙG.HÍ.A</i>
Ay.	17	<i>li-dí-nu-ni-ku-nu-tí-ma</i>
	18	<i>ù tù-ra-ma 5.TA-ma</i>
	19	<i>ta-ra-šu-nu-tí a-hu-ú-a</i>
	20	<i>a-tù-nu ih-da-ma TÙG.HÍ.A</i>
	21	<i>a-na KÙ.BABBAR ta-e-ra</i>
	22	<i>a-ha-ma 30 ma-na AN.NA</i>
	23	<i>ku-nu-ki-a ša ig-ri be-tim</i>
	24	<i>Lá-qí-ib na-áš-a-ku-nu-tí</i>
	25	<i>a-dí a-lá-kà-ni a-na KÙ.BABBAR</i>
	26	<i>dí-na-šu ša 4 ½ GÍN KÙ.BABBAR</i>
	27	<i>sa-he-er-tám ù 1 ½ ma-na</i>
	28	<i>AN.NA a-na qá-tí A-šūr-i-mì-tí</i>
	29	<i>a-dí-in ki-ma ANŠE.HÍ. A</i>
	30	<i>e-ru-bu-ni-ni a-na ší-mì-im</i>
	31	<i>dí-na-šu-nu</i>

¹⁻³⁾ Šuli, Dadiya ve Ah-šalim söyle, Aššur-emūqī şöyle der: ³⁻⁹⁾ Asur şehrinin mührüyle mühürlü 5 talent kalayı ve onun ilâve paketini; benim mührümle mühürlü, sargı kumaşı dahil 200 parça kumaşı, 10 siyah eşek ile, bunun hepsini Aššur-imittī ve Laqīb bizim için size getirecekler. ⁹⁻¹³⁾ Sizler

kardeşlerimizsiniz. Ben gidinceye kadar mührüm altındaki kalay hazır olsun! Kumaşları gümüşe çevirin! ¹³⁻¹⁶⁾ 5'er parça kumaşı Aššur-imitti ve nakliyeciler âmiri Šamaš-tappāi'ye versinler..... ¹⁶⁻¹⁹⁾ 5 parça kumaşı size versinler ve siz buraya geri dönün. 5'er parça (kumaşı) geri alıp getirin!. ¹⁹⁻²¹⁾ Sizler kardeşlerimizsiniz. Dikkatli olun ve kumaşları gümüşe çevirin. Ayrıca evin kirası olan, mührümle mühürlü 30 mina kalayı Laqīp size taşımaktadır. Ben gelinceye kadar (kalayı) gümüş karşılığında satın! 4 ½ şeşel gümüş değerindeki küçük eşyaları ve 1 ½ mina kalayı Aššur-imitti'ye verdim. Eşekler (şehre) girdiğinde onları satın!

Açıklamalar:

St. 15: GAL *na-ši-ú: nāšû/našium*⁶ “taşıyıcı, nakliyecisi, hamal”, geç devre ait metinlerde LÚ determinatifi ile bir meslek ismi olarak geçmektedir.⁷ Kültepe tabletlerinde, Akadça *rabium* “büyük, şef, âmir” kelimesinin Sumercesi GAL ile teşkil edilmiş, yüksek dereceli memurları ve bazı mesleklerin yöneticilerini gösteren 50 kadar unvan geçmektedir.⁸ Bu unvanların hepsi Anadolu şahıslara aittir. Metnimizde ise *rabi našiu* “nakliyeciler âmiri” unvanını Asurlu bir kimse olan Šamaš-tappāi'nin taşıdığını görüyoruz.⁹ Kt. e/k 59:11-12'de de bu şahıs GAL unvanı ile kaydedilmiştir.¹⁰ Aynı arşive ait bu metinde, *našium* kelimesinin kâtip tarafından unutulduğunu düşünüyoruz. Fakat GAL “yaşça büyük olan” anlamında da kullanılmış olabilir. Mezopotamya'da da *rabi* ile teşkil edilmiş, saray teşkilatında görevli yöneticileri gösteren unvanların olduğunu biliyoruz.¹¹ İlk defa bir Kültepe metninde bu unvanlardan birine rastlıyoruz.

⁶ CAD N/2, s. 112 v.d.

⁷ MVAG 41/3, Col. I: ²⁶⁾ LÚ.MEŠ *na-ši-ú[-te....]*; ABL 1103:⁴⁾ LÚ *na-ši-ia-ni*; ADD 215: ⁷⁾ IGI PN LÚ *na-ši-i*.

⁸ Bu unvanlar için bkz. K.R. Veenhof-J. Eidem 2008, s. 220-224.

⁹ Šamaš-tappāi ismi bazı Kültepe metinlerinde, özellikle nakliye işleriyle ilgili olarak geçmektedir. Bu kimsenin metnimizdeki ile aynı kişi olup olmadığını bilemiyoruz (Bazı örnekler: Kt. o/k 61:17; Kt. o/k 86:21).

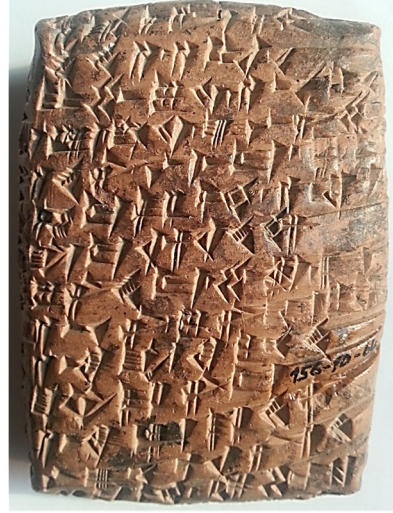
¹⁰ *Wa-áš-ha-ni-ú-ma-an* ¹¹⁾ *ú* ⁴⁾ UTU-*tap-pá-i* ¹²⁾ GAL / *ú-bi-lá-nim*

¹¹ Bkz. CAD R, s. 31b.

Kt. e/k 10

ön yüz

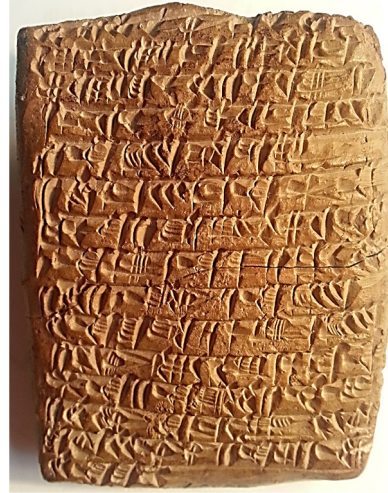

arka yüz

Kt. e/k 81

ön yüz

arka yüz

Kısaltmalar

- AAA Annals of Archeology and Anthropology (Liverpool).
ABL Assyrian and Babylonian Letters, The K. Collection of British Museum, Chicago.
ADD Assyrian Deeds and Documents, Recording The Transfer of Property, Cambridge.
CAD Chicago Assyrian Dictionary.
CDA Concise Dictionary of Akkadian.
MVAG Mitteilungen Der Vorderasiatisch-Aegyptischen Gesellschaft, 41. Band-3. Heft, Leipzig.

Kaynakça

- Çayır, M., “Kültepe’den Yerli Bir Tüccara Ait Beş Tablet”, *ArAn 7/1* Ankara 2004, , s. 45-57.
Çayır, M., “1953 Kültepe Kazılarında Bulunmuş Bir Grup Mektup”, Aykut Çınaroğlu’na Armağan, Ankara 2008, s. 167-173.
Esen, İ., “1953 Yılı Kültepe Kazılarında Bulunmuş Olan Bir Grup Vesika”, *AMMY 1993*, Ankara 1994, s.34-53.
Esen, İ., “1953 Yılı Kültepe Kazılarında Bulunmuş Olan Bir Grup Vesika 2”, *AMMY 2000*, Ankara 2001, s.194-214.
Esen, İ., “1953 Yılı Kültepe Kazılarında Bulunmuş Olan Bir Grup Vesika 3”, *AMMY 2001*, Ankara 2002, s.257-264.
Larsen, M.T., *KT (Kültepe Tabletleri) VI-b*, Ankara 2013.
Veenhof, K.R.- Eidem, J. Mesopotamia, The Old Assyrian Period, *Orbis Biblicus en Orientails 160/5*, Göttingen 2008.